Alko Oy:n lausunto Talousvaliokunnalle

HE 131/2025 vp
Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Alko Oy:n lausunto alkoholilain muutoksiin (rajat ylittävä etämyynti, kotiinkuljetus, markkinointipykälän muutos)

Esityksen mukaan mahdollistettaisiin alkoholiyhtiö Alko Oy:lle sekä toimijoille, joilla on alkoholijuomien vähittäismyyntilupa, alkoholijuomien kotimainen verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntitavat, kuten alkoholijuomien toimitus. Lakiin lisättäisiin myös alkoholijuomien rajat ylittävää etämyyntiä ja etäostoa koskevat säännökset. Väkevän alkoholijuoman verkkomarkkinointi olisi jatkossa sallittua Suomessa ja muihin EU- ja ETA-maihin.

Alko kiittää mahdollisuudesta lausua esitykseen.

YHTEENVETO

- Alkoholilain muutoksia tulisi tarkastella kokonaisvaltaisesti. Näin voidaan varmistaa hallitusohjelman mukaisesti Alkon kansanterveydellisen tehtävän ja aseman säilyminen sekä alkoholin kokonaiskulutuksen laskun jatkuminen.
    - Alkoholin kokonaiskulutus on THL:n tilastojen mukaan laskenut viime vuosina, mikä on positiivista. Kulutuksen laskuun ovat vaikuttaneet muun muassa vähittäismyynnin alkoholimonopoli, koronapandemian aikaiset rajoitukset, useat alkoholiveron korotukset ja kuluttajien heikentynyt ostovoima. Alkoholin kulutuksen laskevaa kehitystä olisi syytä tukea pidättäytymällä alkoholin myynnin laajentamisesta. Lakimuutosten vaikutukset näkyvät vasta vuosien päästä.
    - Alkoholin kokonaiskulutuksen tasosta ei ole tällä hetkellä tarkkaa tilannekuvaa, koska tilastoimattoman kulutuksen eli matkustajatuonnin ja ulkomaisista verkkokaupoista ostetun alkoholin volyymitietoja ei ole julkaistu vuonna 2025.

- Alko suhtautuu myönteisesti esityksen kotimaisille vähittäismyyntiluvallisille toimijoille ja Alkolle mahdollistamaan alkoholin vastuulliseen verkkokauppaan ja kotiinkuljetuksiin.
    - Alko esittää, että aiempiin esitysluonnoksiin sisältynyt tilauksen yhteydessä tehtävä iän tarkistaminen vahvalla tunnistautumisella palautettaisiin lakiin.
    - Ruotsin Systembolagetilla on ollut kotiinkuljetus koko maan alueella vuodesta 2021 ja Norjan Vinmonopoletilla vuodesta 2001 lähtien.

- Jos etämyynti ei pysy alhaisella tasolla (enintään joitakin prosentteja kokonaiskulutuksesta), Alkon lakisääteinen asema vaarantuu.
    - THL:n tilastojen mukaan ulkomailta tehtyjen verkko-ostojen osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta oli vuonna 2024 noin 2 %. Tilastoja ei ole julkaistu vuonna 2025. Asiantuntijalausuntojen (Raitio-Kuusela sekä Kuoppamäki, julkaistu hankeikkunassa 4.2.2025) mukaan määrältään merkittävä verkko-ostojen osuus voi olla ongelmallinen Alkon aseman näkökulmasta.
    - Esitys vaikuttaa Alkon kansanterveydelliseen asemaan, sillä rajat ylittävästä etämyynnistä ilman rajoituksia voisi myydä monopolin alaisia tuotteita. Tämä heikentää niitä perusteita, jonka vuoksi monopolista on säädetty.
    - Aalto-Setälän (liitteenä muistio 15.10.2025) mukaan EU-tuomioistuimen yleistä etua koskevan oikeuskäytännössä rajoitusten on oltava omiaan takaamaan tavoiteltujen päämäärien toteuttaminen johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla. Esityksessä alkoholin vähittäismyyntimonopolia kavennetaan tavalla, joka

ei ole yhdenmukainen monopolin taustalla olevan yleisen edun suojelemisen ja asiaa koskevan tutkimusnäytön kanssa. Muutoksen myötä on olemassa ilmeinen riski siitä, että vähittäismyyntimonopolin legitimiteetti heikentyy.
    - Etämyynnin kiinnostavuus kuluttajille kasvanee lakimuutoksen myötä. Esitys luo kannusteen suomalaisille yrityksille perustaa alkoholin verkkokauppa toiseen EU-maahan, jotta vähittäismyyntirajaa vahvempia juomia voidaan myydä suomalaisille kuluttajille.
    - Esimerkiksi Alkon tavarantoimittajat voivat avata Alkon kanssa kilpailevan verkkokaupan ulkomaille tai mennä omistajaksi ulkomaiseen etämyyntiliiketoimintaan. Tällöin tavarantoimittaja toimisi samalla myyntiportaalla kuin Alko, eli käytännössä Alkon kilpailijana.
    - Kuten aiemmin on todettu, ulkomaisista verkkokaupoista ostetun alkoholin määrästä ei ole julkaistu tilastoja kuluvana vuonna 2025. Siten lainsäädäntöä ollaan muuttamassa ilman tarkkaa kokonaiskuvaa alkoholin kulutuksesta. Alkoholin kokonaiskulutuksen seurannan kannalta on välttämätöntä, että tilastoimatonta kulutusta (matkustajatuonti, verkko-ostot) seurataan ja tietoja julkaistaan säännöllisesti.
    - Verottajan arvioihin pohjautuen veroja maksetaan noin prosentista etämyyntiä ja Suomi menettää siksi vuosittain arviolta 80–100 miljoonaa euron verotulot. Siten arvion mukaan ulkomaisista alkoholin verkkokaupoista ostetaan noin 30 miljoonaa litraa alkoholijuomia. Verottajan mukaan kauppatapa perustuu verojen välttelyllä muodostuneeseen hintaetuun.
    - Syksyllä 2024 valmisteverotuslaissa voimaan tullut ostajan ja myyjän yhteisvastuu ei ole parantanut tilannetta, eikä käsiteltävänä oleva esitys tuo ratkaisuja verovalvonnan parantamiseen. Riskinä on, että julkisuudessakin esillä ollut verovalvonnan satunnaisuus ja kiinnijäämisen epätodennäköisyys voivat edelleen kannustaa kuluttajia alkoholin ostamiseen etämyynnin kautta ilman valmisteverojen maksua Suomeen.
    - Hallituksen esityksessä ei ole arvioitu uudistuksen sallittavuutta käänteisen syrjinnän kannalta talousvaliokunnan aiemmasta linjauksesta huolimatta (”Käänteinen syrjintä on kiellettyä, jos se vaikuttaa sisämarkkinoiden toimintaan vääristävästi”, TaVL 8/2024). Käänteisellä syrjinnällä tarkoitetaan käsillä olevassa tilanteessa sitä, että kotimaisten toimijoiden etämyyntiä eli verkkokauppaa rajoitetaan. Aalto-Setälän muistion mukaan käänteinen syrjintä saattaa olla perustuslain 6 §:n (yhdenvertaisuus lain edessä) ja 18 §:n (elinkeinonvapaus) vastaista, vaikka EU-oikeus ei sitä kaikissa tapauksissa kiellä.

- Etämyynti voitaisiin rajoittaa alkoholin kotimaisten vähittäismyyntirajojen mukaisesti (enintään 5,5 % ja enintään 8 % käymisteitse valmistetut tuotteet).
    - Aiemman EU-oikeuskäytännön ja asiantuntija-arvioiden (Raitio-Kuusela sekä Kuoppamäki, julkaistu hankeikkunassa 4.2.2025) mukaan etämyynnille voidaan asettaa ehtoja ja rajoituksia, joilla turvataan perustellusti kansanterveyttä. Alkoholi on Suomen yleisin käytetty päihde ja alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuolee asukaslukuun suhteutettuna ihmisiä yli kolminkertainen määrä esimerkiksi Ruotsiin ja Norjaan verrattuna. Alkoholikuolemien määrä on liki kuusinkertainen verrattuna huumekuolemiin (vuonna 2023 huumekuolemia 310 ja alkoholikuolemia 1727).
    - Kuluttajien oikeudet on otettu huomioon, sillä tälläkin hetkellä on oikeus ostaa alkoholia muista EU-maista etäostona yksityisenä maahantuontina. Myöskään alkoholijuomien matkustajatuontia toisista jäsenvaltioista ei ole rajoitettu.
    - Alko esittää, että alkoholin kotimaisten vähittäismyyntirajojen säätämisen lisäksi alkoholin etämyyjien tulisi rekisteröityä Suomeen, kuljetusyrityksille tulisi asettaa velvollisuus tarkistaa veronmaksun tunniste ja etämyynnissä verovastuu tulisi laajentaa koskemaan myös kuljettajaa ja tuotteen hallussapitäjää, kuten etäostossa valmisteverolaissa jo on.

    - Aalto-Setälän muistion mukaan alkoholin rajat ylittävä etämyynti on luonteeltaan vähittäismyyntiä ja poikkeus Alkon monopoliin, mikä tulee myös täsmentää esitykseen.

- Ehdotuksessa on kyse niin periaatteellisesta muutoksesta, että vaikutusten seuraamiseksi sekä kansanterveyteen että kotimaisen elinkeinon toimintaedellytyksiin kohdistuvien riskien hallitsemiseksi muutokset tulisi säätää määräaikaisena lakina.
    - Ruotsissa on vastaavissa epävarmoissa tilanteissa säädetty lakeja määräajaksi esimerkiksi pientuottajien ulosmyyntiin liittyen. Myös kotiinkuljetus oli Ruotsissa ensin määräaikainen, pilotointiin perustuva kokeilu.
    - Määräaikaisuus olisi perusteltua niin rajoittamattomassa kuin vähittäismyyntirajojen mukaisessa vaihtoehdossa.

- Korkeimman oikeuden päätöksestä huolimatta etämyynnin oikeustilaa ei ole kattavasti käsitelty.
    - Aalto-Setälän muistion mukaan oikeustila on edelleen epäselvä, vaikka korkein oikeus on antanut toimialaa koskevan ennakkopäätöksen KKO:2025:71. Kyseinen päätös koski vain tilannetta, jossa myyjän tosiasiallinen määräysvalta oli päättynyt myyjän luovutettua alkoholijuomat huolintayhtiön välityksin kuljetusliikkeelle. Ratkaisu koskee vain kyseisessä tapauksessa esillä ollutta tapahtumainkulkua, minkä johdosta ei voida todeta, että etämyyntiä koskevat tilanteet olisivat kyseisessä ratkaisussa tulleet kattavasti käsitellyiksi.

Kotiinkuljetus

Suomalaisten odotukset kaikkikanavaista palvelua kohtaan ovat kasvaneet, mukaan lukien tuotteiden kotiinkuljetus. Osana palvelunsa kehittämistä Alko on kiinnostunut juomien vastuullisesta kotiinkuljetuksesta. Valtion alkoholin vähittäismyyntimonopoli Systembolagetilla on ollut Ruotsissa ainoana yli 3,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien juomien vähittäismyyjänä kotiinkuljetusmahdollisuus vuodesta 2021. Norjan Vinmonopoletilla kotiinkuljetus on ollut mahdollista vuodesta 2001 lähtien. Kotiinkuljetusmyynnin osuus myyntilitroista on kummassakin maassa prosentin luokkaa.

Alko pitää tärkeänä, että esityksessä on täsmennetty pykälää 26 niin, että yhtiöllä on selkeästi vastaava oikeus varastoista tehtäviin luovutuksiin kuin vähittäismyyntiluvanhaltijoilla pykälässä 17. Samalla on hyvä, että esityksessä on huomioitu siirtymäaika, joka turvaa Alkon yritysostoja koskevat toimituksen niitä koskevan pykälän poistuessa.

Alko kannattaa kotiinkuljetukseen sovellettavaksi samoja perusperiaatteita kuin muualla alkoholilaissa sekä toimituslupaa- ja passia. Esimerkiksi myynninvalvonnasta on pidettävä kiinni ja sitä tulee viranomaisten valvoa. On tärkeää, että luvanvaraisuus on ulotettu koskemaan alkoholin kotiinkuljetusta tekeviin toimijoihin ja että toimituslupaan sisältyy vastaavat elementit ja edellytykset kuin vähittäismyyntilupaan, esimerkiksi omavalvontasuunnitelma. Tarkennuksena lakiin Alko toivoo, että alkoholijuomien toimittajan pitää pystyä todentamaan viranomaisille ikärajan tarkistaminen ja alkoholin luovutusaika. Lisäksi Alko pitäisi tärkeänä, että esitykseen palautettaisiin vastaanottajan iän tarkistaminen todennetusti joka kerta alkoholin luovutuksen yhteydessä.

Alkoholin verkkomyynti kotimaassa tai rajat ylittävän etämyyntimenettelyn kautta hämärtää alkoholin ostotapahtumaa ja poistaa yhden kontrollipisteen alkoholin myynnistä, mikäli ostovaiheessa ei edellytetä tai voida viranomaisten puolesta valvoa jälkikäteen, onko alkoholin ostanut täysi-ikäinen. Erityisesti etämyynnistä syntyisi todennäköisesti uusi valvomaton myyntikanava, joka voisi lisätä alkoholin kulutusta ja myös alkoholijuomien myyminen alaikäisille mahdollistuisi, vaikka toimituksessa alkoholi voidaan luovuttaa vain täysi-ikäiselle. Tämän vuoksi

Alko kannattaa iän vahvan tunnistamisen palauttamista hallituksen esitykseen kansanterveyden ja yleisen järjestyksen suojelua koskevan tavoitteen toteuttamiseksi (HE 173/2024). Tämä olisi koko EU alueella mahdollista digitaalisella henkilöllisyystodistuksella eIDAS-asetuksella. Kuitenkin olisi riittävä, että ikä on tarkastettu kertaalleen vahvan tunnistautumisen kautta henkilön tehdessä ensimmäistä tilausta ja ollessa kirjautuneena myyjän verkkokauppaan. Tämän jälkeen tilaukset voisi kirjautuneena tehdä ilman erillistä iän tarkistamista vahvalla tunnistautumisella, sillä tunnistautumiseen riittäisi tilinkäyttöoikeus.

Alkoholin etämyynti tulisi säätää alkoholin vähittäismyyntilupien prosenttirajojen mukaisesti (enintään 5,5 % ja enintään 8 % käymisteitse) – rajoittaminen on EU-oikeudellisesti mahdollista

Alkoholin etämyynnin säätäminen kotimaisten vähittäismyyntirajojen mukaisesti takaisi kotimaisille ja ulkomaallisille alkoholin myyjille samat pelisäännöt ja rajoituksilla voitaisiin turvata Alkon kansanterveydellinen asema. Eduskunnan vuoden 2017 lausuman mukaan etämyyntiä koskevat ratkaisut eivät saa vaarantaa laissa säädetyn vahvuusrajan ylittävien alkoholijuomien vähittäismyynnin yksinoikeuden säilyttämistä eivätkä suomalaisen elinkeinoelämän yhdenvertaisuutta ulkomaisiin kilpailijoihin nähden. Ratkaisuesitys etämyynnin rajaamisesta toteuttaisi hallitusohjelman kirjauksen ja eduskunnan lausuman reunaehdot etämyynnin selkeyttämisestä.

Esityksessä todetaan, että etämyynnin salliminen Alkon monopolin alaan kuuluville tuotteille heikentäisi Alkon kansanterveydellistä asemaa ja sen perusteita. Lainsäädännön tulee olla johdonmukaista: mitä enemmän alkoholijuomien myyntiä laajennetaan monopolin ulkopuolelle, sitä suurempi riski on, ettei järjestelmä enää täyttäisi EU-oikeuden vaatimuksia.

Aiemman EU-oikeuskäytännön ja asiantuntija-arvioiden (Raitio-Kuusela sekä Kuoppamäki, julkaistu hankeikkunassa 4.2.2025) mukaan etämyynnille voidaan asettaa ehtoja ja rajoituksia. Rajoittaminen olisi EU-oikeudellisesti perusteltua kansanterveyden sekä terveyden ja elämän suojelemiseksi, olisi johdonmukainen kansallisten rajoitusten kanssa eikä suosisi ulkomaisia toimijoita. Esimerkiksi EU-tuomioistuimen mukaan Suomen vähittäismyyntilupajärjestelmä on lähtökohtaisesti EU-oikeuden vastainen, mutta katsottu oikeutetuksi kansanterveyden vuoksi. Sama perusta mahdollistaa myös etämyynnin rajoittamisen.

Komission aiemman lausunnon mukaan etämyyntiä ei voi kieltää kokonaan, mutta komission kantaa etämyynnin sallimisiksi Suomen vähittäismyyntirajojen puitteissa ei ole pyydetty osana hallituksen esityksen notifiointia.

Ilman rajoituksia ulkomaiset toimijat voisivat myydä kaiken vahvuisia alkoholijuomia ilman samoja velvoitteita kuin kotimaisilla toimijoilla. Tämä vääristää kilpailua, kasvattaa kotimaisten toimijoiden kustannuksia ja lisää harmaan talouden riskiä. Viranomaisten antamien tietojen mukaan tällä hetkellä vain murto-osasta etämyynnillä myydyistä alkoholijuomista maksetaan asianmukaisesti verot. Lisäksi esimerkiksi etämyynnin pullot ja tölkit voivat päätyä palautusjärjestelmään ilman maksettua panttia, aiheuttaen tappioita suomalaisille maahantuojille.

Esityksen johdosta vähittäismyyntilupajärjestelmän uskottavuus kärsii, ja käänteinen syrjintä muodostaa oikeudellisen riskin. Myös kotimaiset toimijat voivat vaatia samoja alkoholin myyntioikeuksia oikeusteitse. Helsingin hovioikeus totesi ratkaisussaan R 12/2908 (hovioikeuden ratkaisu ennen korkeimman oikeuden ratkaisua KKO 2018:49), että jos Alkon vähittäismyyntimonopolin piiriin kuuluvien tuotteiden etämyynti suomalaisille kuluttajille sallittaisiin toisiin jäsenvaltioihin sijoittautuneille toimijoille, tulisi se sallia myös Suomeen sijoittautuneille toimijoille. Hovioikeuden lausunnon mukaa tämä käytännössä heikentäisi Alkon monopoliasemaa ja Suomen vähittäismyyntilupajärjestelmää. Samaa todetaan myös asiantuntijalausunnoissa (Raitio-Kuusela sekä Kuoppamäki, julkaistu hankeikkunassa

4.2.2025): jos ulkomailta saa myydä tiettyjä tuotteita etänä, mutta kotimaisilta toimijoilta tämä rajoitetaan, voi se olla perustuslain 6 §:n vastainen yhdenvertaisuuskysymys.

Alko ehdottaa lisäksi, että alkoholilaissa etämyynnin tulisi olla luvanvaraista tai vähintäänkin olisi alkoholilaissa edellytettävä etämyyjän rekisteröitymistä ilmoitusmenettelyllä, jolloin etämyyjät ovat tosiasiallisesti viranomaisten tavoitettavissa ja vastuita, kuten verovelvollisuutta ja lähetysten merkitsemistä, voidaan valvoa. Etämyyjille on tosiasiassa jo asetettu velvollisuuksia valmisteverolaissa, eikä Alko näe juridista estettä sille, etteikö etämyyjiä voitaisi velvoittaa alkoholilaissa rekisteröitymään tai ilmoittamaan myynnistään Suomessa viranomaisille.

Etämyynnin salliminen yli 5,5 %/ 8 % käymisteitse vahvemmille juomille ei tuo oleellista lisää kuluttajien valinnanvapaudelle, sillä alkoholin etäosto on jo mahdollista. Kuluttajan oikeutta ostaa alkoholia toisesta EU-maasta ei siis rajoiteta, mutta myös tätä tulee selkeyttää lainsäädäntöön, kuten esityksessä on tehty. Myös alkoholin matkustajatuonti on sallittua.

Esitykseen tulisi täsmentää, että alkoholin rajat ylittävä etämyynti on vähittäismyyntiä ja poikkeus Alkon monopoliin.

Etäostamisesta on kyse silloin, kun asiakas ostaa alkoholijuoman, maksaa valmisteveron ja järjestää sille itse kuljetuksen. Kyse on tällöin yksityishenkilön maahantuonnista, joka ei rinnastu kotimaan vähittäismyyntiin. Sen sijaan alkoholin rajat ylittävä etämyynti on vähittäismyyntiä ja poikkeus Alkon monopoliin, kuten Alkoholijuomien rajat ylittävän etämyynnin rajoittamista selvittäneen työryhmän mietintö (25.4.2018) on ehdottanut. Siksi esitykseen tulisi täsmentää, että alkoholin rajat ylittävä etämyynti on vähittäismyyntiä ja poikkeus Alkon monopoliin.

Esityksen voisi säätää määräaikaisen lakina, jonka aikana vaikutuksia voidaan arvioida.

Muutokset alkoholilakiin tulisi säätää määräaikaisena lakina, jolloin erityisesti etämyynnin määrää ja vaikutusta kuluttajien käytökseen, tilastoituun ja tilastoimattomaan kulutukseen sekä kansanterveyteen voidaan arvioida. Määräaikaisuus olisi perusteltua niin rajoittamattomassa kuin vähittäismyyntirajojen mukaisessa vaihtoehdossa.

Korkeimman oikeuden päätös (KKO: 2025:71)

KKO tutkii aina vain yksittäisen, konkreettisen tapauksen ja siitä näkökulmasta, täyttyvätkö lain tunnusmerkistöt kyseisessä tilanteessa ja tapahtumasarjassa. KKO on ratkaisussaan (KKO: 2025:71) arvioinut tapausta rikoslain näkökulmasta.

Siten ei voida yksiselitteisesti tulkita, että KKO:n päätöksen mukaa etämyynti olisi jatkossa yksiselitteisesti sallittua Suomeen. KKO:n päätöksen perusteella on kiistatonta, että etämyyntiä koskeva sääntely ei ole selkeää ja yksiselitteistä alkoholilainsäädännössä, mistä osoituksena mm. tässä tapauksessa eri oikeusasteet ovat päätyneet erilaisiin ratkaisuihin ja perusteluihin. Alkoholirikoksen tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa keskeinen merkitys on alkoholilain säännöksillä, joista mainittu rikos saa täsmällisen sisältönsä. Alkoholilakiin ei ole sisältynyt vastaavia etämyyntiä koskevia säännöksiä kuin verolainsäädäntöön, josta vastaaja tuomittiin hovioikeudessa törkeästä veropetoksesta.

On erittäin tärkeää huomata, että KKO ei ota tuomiossaan mitään kantaa EU-oikeuteen, tuomiossa tulkitaan ainoastaan Suomen alkoholilain säännöksiä. Lainsäätäjällä on oikeus muuttaa lakia ja siten on tarpeen selkeyttää etämyyntiin liittyvää sääntelyä, samalla kuitenkin rajoittaen sitä samoihin alkoholiprosentteihin kuin kotimainen vähittäismyynti.

Viranomaisten mukaan etämyynnistä maksetaan vain pienestä osasta verot valmisteverolain mukaisesti, eikä esitys tuo ratkaisuja verovalvonnan parantamiseen

Viranomaisten antamien tietojen mukaan tällä hetkellä vain murto-osasta etämyynnillä myydyistä alkoholijuomista maksetaan asianmukaisesti verot. Esityksen mukaan vielä ei ole viitteitä siitä, että syksyllä 2024 voimaan tullut valmistusverolain uudistus ostajan ja myyjän yhteisvastuullisuudesta olisi olennaisesti parantanut verojen maksua. Verottajan mukaan valtio menettää alkoholiverotuloja vuosittain 80–100 miljoonaa euroa. Arvio tarkoittaa, että ulkomaisista alkoholin verkkokaupoista ostetaan jopa 30 miljoonaa litraa alkoholijuomia. Todettakoon, että Alko myi vuonna 2024 noin 70 miljoonaa litraa alkoholijuomia. Tulli epäili kesällä 2025, että yksi ulkomainen toimija on jättänyt maksamatta jopa 40 miljoonaa euroa veroja.

Viranomaisten mukaan esitys voi jopa vähentää verokertymää, kun verollinen kulutus siirtyy verottomaan. Tullin tehovalvonta osoitti, että tilausmäärät laskivat hetkellisesti, mutta veronmaksuhalukkuus ei lisääntynyt. Alkoholin ostaminen ulkomaisista verkkokaupoista voi kannustaa verovälttelyyn.

Esityksessä ei ole konkreettisia keinoja verovalvonnan tehostamiseen, vaikka juuri verollinen hinta nähdään keskeisenä kulutuksen hillitsijänä. Tästä huomautettiin myös lainsäädännön arviointineuvoston lausunnossa.

Alko ehdottaa, että etämyynnissä kuljetusyrityksille asetettaisiin velvollisuus tarkistaa, että toimitettavassa alkoholierässä on tunniste, joka osoittaa verojen maksamisen. Ilman tunnistetta toimitus olisi lailla kielletty. Lisäksi nykyinen valmisteverolain sääntely, jossa etäostossa kuljetukseen osallistuva ja tuotteita Suomessa hallussaan pitävä taho on vastuussa ostajan veroista, tulee laajentaa koskemaan myös etämyyntiä.

Tilastoimattomasta kulutuksesta eli matkustajatuonnista ja alkoholin verkko-ostoista ulkomailta ei ole vuonna 2025 julkaistuja tietoja

Vuoden 2025 alussa muuttunut tiedonkeruu on katkaissut näkymän alkoholin etämyyntiin ja matkustajatuontiin. Tilastoimattoman kulutuksen (matkustajatuonti, etämyynti) määrä on epäselvä, eikä Alkon tulkinnan mukaan aiempien arvioiden paikkansapitävyydestä ole varmuutta. Käytännössä päätöstä lainsäädännön muutoksesta tehdään ilman käsitystä etämyynnin nykytilasta, jolloin vaikutuksien seuraaminen ja arviointi on hyvin vaikeaa.

Alkoholilain pykälän 59 mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos seuraa ja tutkii laissa säädettyjen toimenpiteiden vaikutusta alkoholihaittojen kehitykseen. Alko pitää välttämättömänä, että pykälän perusteella myös etämyynnin ja etäoston määrää ja vaikutusta tilastoimattoman kulutuksen sekä kokonaiskulutukseen seurataan jatkossakin mahdollisimman tarkasti ja säännöllisesti. Tarvittaessa lainsäädäntöön perustuvaan tehtävään on allokoitava lisäresursseja.

THL:n tilastojen mukaan ulkomailta tehtyjen verkko-ostojen osuus kokonaiskulutuksesta oli noin 2 % vuonna 2024, tilastoja ei ole julkaistu vuodelta 2025. Asiantuntijalausuntojen mukaan (Raitio-Kuusela sekä Kuoppamäki, julkaistu hankeikkunassa 4.2.2025) edellytykset sille, että Alkon monopoliasemaa ei vaaranneta etämyynnin kautta, ovat erittäin tiukat.

On hyvä huomioida, että jos kulutus siirtyy tilastoimattomaan kulutukseen, kokonaiskulutus ja haitat eivät vähene, kuitenkin verotulot pienenevät ja haittakustannukset jäävät edelleen suomalaisten maksettaviksi. Alkoholiverokertymää korjataan alaspäin veronkorotuksista huolimatta.

Esitys luo kannusteen suomalaisille yrityksille perustaa verkkokauppaa harjoittava yritys myös toiseen EU-maahan, jotta vähittäismyyntirajaa vahvempien juomien myynti kotimaan kuluttajalle mahdollistuu – samalla Alkolle kilpaileva myyntikanava vahvistuu entisestään.

Etämyynti ilman rajoituksia sallisi Alkon yksinoikeuden piiriin kuuluvien tuotteiden myynnin Suomeen ulkomailla toimiville yrityksille. Vaikka Alkon vähittäismyynnin yksinoikeuteen kotimaassa ei puututa, vahvistuu uusi kilpaileva myyntikanava.

Suomessa alkoholin myynti olisi rajoitetumpaa kuin Suomeen kohdistuva alkoholin myynti toisesta EU-maasta. Väljempi sääntely kannustaisi perustamaan yrityksen toiseen EU-maahan. Tällöin Suomi menettäisi alkoholielinkeinon taloudelliset vaikutukset sekä murentaisi vähittäismyyntilupajärjestelmää ja Alkon monopolin uskottavuutta ja legitimiteettiä.

Jos etämyynti sallitaan, on mahdollista, että useat Alkon tavarantoimittajat hakevat uusia liiketoimintamahdollisuuksia, esimerkiksi avaamalla Alkon kanssa kilpailevan verkkokaupan ulkomaille, tai siirtyvät muulla tavoin mukaan etämyyntiliiketoimintaan. Tällöin tavarantoimittaja toimisi Alkon kanssa käytännössä samalla myyntiportaalla eli kilpailijana. Alkoa koskevat tiukemmat vaatimukset valikoimassa, hinnoittelussa ja markkinointiviestinnässä, jotka eivät koske kotimaisia vähittäismyyjiä tai ulkomaisia etämyyjiä.

Lainsäädännön muuttuessa on todennäköistä, että etämyynnin kiinnostavuus kasvaisi. Esimerkiksi markkinointi uudesta myyntikanavasta ja myyjistä lisääntynee. Jo nyt Suomeen kohdistetaan aktiivisesti markkinointia alkoholin ulkomaisista verkkokaupoista. Tuotteiden hinnoittelussa hurjia alennuksia myös verollisiin hintoihin, esimerkiksi pakettitarjouksia ja maksutonta kuljetusta isojen alkoholimäärien ostajille.

Alkon ja etämyyjien eri toimitusajoille ei ole perustetta

Alko huomauttaa, että etämyynnin kautta toimitettavat juomat voivat olla vahvuudeltaan samoja, joita Alkosta ostettuna voidaan toimittaa kotiin vain Alkon aukioloaikojen mukaisesti. Etämyyntitoimitusten osalta lakiluonnoksen mukaan noudatetaan alkoholilain myyntiaikoja klo 9–21, eikä Alkon aukioloaikoja, joka kieltää toimituksen esimerkiksi lauantai-iltana, sunnuntaina tai juhlapyhinä. Koska etämyyntiä ei näytetä sitovan vähittäismyyntilupaan, toisin kuin kotimaan verkkokaupassa ja toimitusmyynnissä, ei eri toimitusajoille ole saman vahvuisten tuotteiden osalta oikeudellista perustetta. Etämyytyjen alkoholijuomien toimitus tulisikin siis rajoittaa samoihin kellonaikoihin Alkon toimitusten kanssa.

Etäostoa koskettava samat vaatimukset kuin etämyynnin toimituksia

Esityksessä etäoston kautta hankittujen alkoholijuomien toimituksen sääntely on osin puutteellista. Etäoston kautta hankittujen alkoholijuomia ei tarvitse merkitä toimitukseen, mikä tarkoittaa, ettei kuljetusyhtiö Suomessa osaa välttämättä toteuttaa ikärajatarkistusta tuotteen luovutuksen yhteydessä. Samasta syystä toimituksen luovutusaikoja on haastavaa noudattaa. Etäostoa on koskettava samat vaatimukset kuin etämyynnin toimituksia ja niiden tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi on myös etäoston yhteydessä edellytettävä pakettiin merkintää alkoholijuomista ja niiden vahvuudesta sekä Alkon ehdotuksen mukaisesti asianmukaisen veronmaksusta kertovan tunnisteen tarkistamista, jotta kuljetukset voidaan toteuttaa.

Väkevien verkkomarkkinoinnin salliminen

Alko esittää huolensa siitä, heikentääkö verkkomarkkinoinnin mahdollistaminen väkeville Suomen mahdollisuuksia rajoittaa etämyyntiin liittyvää alkoholimarkkinoita muualta. Raitio-Kuuselan asiantuntijalausunnossa on esitetty myös mahdollisuutta ns. hakukoneoptimoinnin kieltämiseen. Alko katsoo, että tällainen rajoitus voisi olla perusteltua rajat ylittävän etämyynnin rajoittamiseksi. Samalla voisi olla tarpeen kieltää kohdennettu markkinointi esimerkiksi siten, että verkkokauppoja estetään esittämästä kuluttajalle alkoholituotteita ilman, että tämä niitä etsii.

Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan kustannustehokkaimpia keinoja alkoholihaittojen ehkäisemiseksi ovat alkoholin hinnan, saatavuuden ja mainonnan sääteleminen. Hallituksen esitysluonnoksessa viitataan tutkimuksiin, joiden mukaan sosiaalisen median alkoholisisällöt voivat lisätä erityisesti nuorten alkoholinkäyttöä. Erityisesti lasten altistumista alkoholimarkkinoinnille tulisikin rajoittaa.

Alkoholilain muutokset vaativat kokonaisvaltaista tarkastelua - näin voidaan varmistaa Alkon kansanterveydellisen tehtävän ja aseman säilyttäminen hallitusohjelman mukaisesti

Alkoholilain muutosten pilkkominen osiin ja perättäinen käsittely vaikeuttaa kokonaisvaikutusten arviointia kansanterveyteen, talouteen ja toimintaympäristöön – ratkaisut limittyvät toisiinsa. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön antaman lausunnonnon (VN/2287/2025-STM-2) mukaan kysymykset etämyynnistä, tilaviinipoikkeuksesta ja ulosmyyntioikeuksista kytkeytyvät Alkon lakisääteiseen tehtävään ja niillä on yhteisvaikutuksia, jotka tulisi arvioida EU-oikeuden ja Alkon monopolin kautta.

Alkoholi ei ole tavanomainen tuote ja se aiheuttaa merkittäviä kustannuksia ja haittoja yhteiskunnalle, perheille ja yksilöille

Alkoholin kielteisistä yhteiskunnallisista, sosiaalisista ja terveysvaikutuksista on runsaasti tutkittua tietoa. Alkoholin haittavaikutukset ovat voimakkaasti sidoksissa alkoholin kokonaiskulutuksen tasoon ja vaikka alkoholinkulutus ei lisääntyisi kaikissa väestöryhmissä, heikoimmassa asemassa olevien ryhmien ongelmat voivat lisääntyä merkittävästi.

Alkoholi on edelleen Suomen yleisin käytetty päihde. Suomalaisten alkoholinkulutuksen ominaispiirteitä ovat käytön epätasainen jakautuminen ja riskikäytön suuri osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta. Noin kolme neljäsosaa kaikesta Suomessa juodusta alkoholista liittyi riskikäyttöön. Pitkäaikaisten alkoholihaittojen riskiryhmään kuului 11 prosenttia 20–79-vuotiaista eli 450 000 suomalaista. Humalatilaan liittyville riskeille altistui 12 kuukauden aikana 54 prosenttia 20–79-vuotiaasta väestöstä, mikä vastaa noin 2 180 000 henkilöä. Joko pitkäaikaisriskeille tai noin kuukausittain humalaan liittyville riskeille altistui 24 prosenttia 20–79-vuotiaista eli 975 000 henkilöä (Mäkelä Pia, Warpenius Katariina (toim.; 2024) Suomalaisten alkoholinkäyttö, juomatavat ja alkoholihaitat: Juomatapatutkimuksen tuloksi. Raportti 6/2024. Helsinki: THL.)

Alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuolee asukaslukuun suhteutettuna ihmisiä yli kolminkertainen määrä Ruotsiin ja Norjaan verrattuna. Alkoholikuolemien määrä on liki kuusinkertainen verrattuna huumekuolemiin. (HE 131/2025 vp; Kuolintilastot, 2023, Tilastokeskus.)

Tutkimusten mukaan tehokkaimpia keinoja puuttua alkoholin riskikäyttöön ovat toimet, jotka koskevat koko väestöä. Pohjoismaihin on vakiintunut alkoholin myyntijärjestelmä, jossa alkoholin hintaa, mainontaa ja saatavuutta rajoitetaan Maailman terveysjärjestö WHO:n suositusten mukaisesti sekä hyödynnetään valtio-omisteisia alkoholin vähittäismyynnin erityistehtäväyhtiöitä että niiden yksinoikeutta myydä alkoholia. Suomessa on lisäksi kattava lupajärjestelmä, jolla alkoholiin liittyvää kaupallista toimintaa valvotaan ja rajoitetaan haittojen ehkäisemiseksi. Molempia on pidetty EU-oikeudellisesti hyväksyttävinä ratkaisuina.

Liite: Asianajaja Ilkka Aalto-Setälä, Borenius, HE 131/2025 vaarantaa vähittäismyyntimonopolin juridisen perustan 15.10.2025 -muistio